

BIBLIOGRAFIE

Een geannoteerde keuze-bibliografie over het thema nationalisme

Katrien Cuypers, Luc Lievijs, Johan Neyt
en Omar Van Hoeylandt, departement
Bibliotheek AMSAB

Het einde van de moderne tijd: ideologie versus nationalisme / door John Lukacs - Amsterdam: Contact, 1993. - 189 p.

Trefwoord(en): Nationalisme/Europa

Van uit het postulaat dat een tijdperk wordt gemarkeerd door zijn belangrijkste keerpunten, en aldus de 20ste eeuw begon bij de gebeurtenissen te Sarajevo in 1914, en eindigde in 1989 bij de val van het Sovjetimperium, maakt de Hongaarse historicus John Lukacs een opmerkelijke analyse van deze periode. Niet enkel de strijd tussen de verschillende ideologieën, zoals vooropgesteld door Fukayama, maar ook de verborgen maar dwingende rol die de strijd tussen verschillende nationale bewegingen steeds heeft gespeeld, is volgens Lukacs de sleutel tot een beter begrip van de meest ingrijpende gebeurtenissen van deze eeuw. Afwisselend dagboekantekeningen en essays waarin Lukacs, ook aan de hand van autobiografische gegevens, zijn standpunten verduidelijkt.

Nationalisme: kritische opstellen / onder red. van Raymond Detrez en Jan Blommaert - Berchem: EPO, 1994. - 405 p.

Trefwoord(en): Nationalisme/Kritische opstellen

Theoretisch diepgravend en zeer gedetailleerd onderzoek van een zo ruim mogelijk geheel van facta rond nationalisme als retorisch fenomeen, waarbij de samenstellers niet nalaten te wijzen op de noodzakelijkheid, ook in België, van een dringend publiek debat over zin en onzin van een door nationalisme geïnspireerde staatsstructuur. De theoretische en empirische aspecten van nationalisme en de verschillende manieren waarop men ze kan onderzoeken, worden in een

eerste deel belicht. Een zeer uitgebreid tweede deel groepeerd, naast meer polemische artikels, academische bijdragen rond specifieke argumenten uit de nationalistische retoriek in België. In het derde deel tenslotte, tracht men de horizon van het debat te verruimen door het aanreiken van een aantal historische en internationale perspectieven aan de hand van casestudy's.

Veranderende grenzen: nationalisme in Europa / onder red. van L.H.M. Wessels en A. Bosch. - Nijmegen: SUN, 1990. - 2dl. (176,511 p.): ill.

Trefwoord(en) Nationalisme/Europa/Geschiedenis

Tweedelige rijk geïllustreerde uitgave, die in opzet een tekstboek is voor de gelijknamige cursus van het leerstofgebied cultuurwetenschappen aan de open universiteit te Heerlen. Geeft een vrij volledig en goed gestoefd overzicht van de *Werdegang*, of de ontwikkeling en betekenis van het nationalisme in Europa gedurende de 19de en de 20ste eeuw. De nadruk ligt hierbij op de behandeling van het nationalisme als "*primarily a political principle*" zoals vooropgesteld door Gellner. Achtereenvolgens komt het nationalisme als factor in de internationale politiek-staatkundige verhoudingen aan bod en wordt het belicht op het niveau van de afzonderlijke staten en volkeren. In een algemeen inleidend gedeelte worden enerzijds de cultuurideologische wortels en ideeënhistorische ontwikkeling belicht terwijl anderzijds de betekenis en invloed van economisch-sociale, respectievelijk sociaal-culturele factoren uitvoerig worden geschetst.

Ideological persistence in national traditions / edited by Patrick Pasture, Johan Verberckmoes and Hans De Witte. - Aldershot [etc.]: Avebury, 1996. - 284 p. (The lost perspective?: trade unions between ideology and soc...; vol. 1) (Perspectives on Europe; *1)

Trefwoord(en): Vakbonden/Europa

Uitgebreide studie; resultaat van een driejarig onderzoek van het ECW (European Centre for Workers' questions); met internationale bijdragen over de historische en ideologische verankering van de Europese vakbondsorganisaties, en de vertaling hiervan op het vlak van de sociale actie. Tevens status questionis, over de rol van ideologie en nationalistische tradities binnen de Europese vakbeweging, aan de hand van verschillende casestudy's. Het onderzoek spitst zich toe op de recente geschiedenis (eind jaren '60) en gebruikt het door de vakbonden zelf gepubliceerde materiaal in zijn analyse van zowel pluralistische als unitaristische tendensen. Onderwerpen zoals de invloed van *gender* op de vakbondsideologie, de veranderingen in Oost-Europa, en de verstrengeling van nationale beweging en arbeidersbeweging in Vlaanderen komen ruim aan bod.

Hebben de arbeiders een vaderland? / door Willem Eekelers. - Brussel : De Wilde Roos, 1925. - 23 p. (Abonnement De Wilde Roos ; 3 (1925) 12)

Trefwoord(en): Nationalisme/Pacifisme/Socialistische ideologie

De auteur vraagt zich af hoe binnen de socialistische beweging anno 1925, "over zulk in schijn eenvoudige vraag zulk diepgaand meningsverschil kan bestaan?" Het is zeker niet die "officieele rommel" (koning, leger, gerecht, grondwet...) die de socialisten verdeelt. De "vaderlanders", enerzijds, ijveren voor een land waar alles aanwezig is om de arbeiders gelukkig en vrij te maken en in het huidige vaderland zijn genoeg voordelen om het lief te hebben. Anderzijds kan een grote meerderheid geen liefde voelen voor een natie waar "er parasieten zijn, die met alle rijkdom, alle roem, alle genot gaan loopen". De waarheid, zo meent de auteur ligt in het midden: wél een vaderland maar niet dat van de bourgeoisie. Een vaderland waar arbeiders zich meester maken van Staat, leger en gerecht.

Nationalisme in Europa en de Sovjetunie : emancipatie of onderdrukking in een nieuw gewaad / door Stan Verschuuren, André Gerrits, Marc Jansen... [et al.]. - Amsterdam : Van Gennep, 1991. - 168 p. : ill

Trefwoord(en): Nationalisme/Oost-Europa/Sovjet-Unie

De auteurs behandelen achtereenvolgens de ontstaansgeschiedenis, de belangrijkste theorieën over nationalisme en de historische ontwikkelingen in Centraal- en Oost-Europa tot 1919 en in West-Europa tot de jaren '80. Vervolgens worden de ontwikkelingen van verschillende nationalistische bewegingen in Centraal-Europa en de Sovjetunie beschreven van 1919 tot heden. Tenslotte worden enkele mogelijke toekomstscenario's geschetst ten aanzien van het nationalisme in West-Europa na het verdwijnen van de economische grenzen.

Nationalisme, bevrijdingsbeweging en anarchistische kritiek / met bijdragen van Rudolf de Jong, Bas Moreel en Hans Ramaer. - 's Gravenhage : De As, 1984. - 36 p : ill.

Trefwoord(en): Nationalisme/Bevrijdingsbewegingen/Anarchisme

Bijdragen van verschillende anarchistisch geïnspireerde auteurs die de ambivalentie van heel wat "libertairen" ten aanzien van dit thema illustreert. Nationalisme is geen onmisbare fase in het bevrijdingsproces van een volk want de ene heersende klasse wordt vervangen door een andere. Niettemin moeten nationale bevrijdingsbewegingen gesteund worden voor zover ze

zich verzetten tegen tirannie en repressie. Maar het weze klaar en duidelijk: er bestaat geen nationaliteit, geen vaderland in de politieke betekenis van het woord. Door deze dubbelzinnigheid zetten de meeste anarchisten zichzelf buiten spel meent een van de auteurs: "... ofschoon ze daarbij natuurlijk wel het gelijk aan hun kant houden".

Progressieve intelligentsia en nationalisme / door Jan Blommaert // In: Vlaams Marxistisch Tijdschrift. - Vol. 30 (1996) 3 ; p. 55-62

Trefwoord(en): Nationalisme/Radicaal-democratisch project/Vlaamse beweging

Kritisch artikel ten aanzien van Het Sienjaal, het Vlaams progressief alternatief van N. De Batselier en M. Coppieters, dé ultieme recuperatiepoging van de Vlaamse beweging tegenover linkse intelligentsia meent de auteur. Het zich toeëigenen van datgene wat door politieke en sociale bewegingen die weinig met de Vlaamse Beweging te maken hadden, werd gerealiseerd; het verwijt dat progressieve intellectuelen zich onnadenkend afkeren van de (evidente) Vlaamse identiteit en daardoor afwezig blijven in het debat, worden zwaar op de korrel genomen. De auteur pleit voor een ander debat, waarin kritische en intellectueel onderbouwde interventies over nationalisme een plaats krijgen en waarin de natie Vlaanderen niet meer als fait accompli moet worden aanvaard.

De Vlaamse socialisten tegenover de Vlaamse Beweging in eigen rangen (1960-1978) / door Edwin De Baene. - Gent : Edwin De Baene, 1990. - 254 p. - Licentiaatsverhandeling, UG

Trefwoorden: BSP/Rode Leeuwen/Vlaamse beweging/Waals nationalisme

De communautaire dimensie van de staking tegen de eenheidswet (1960-1961) liet de unitaire BSP niet ongemoeid. Verscheidene statutenwijzigingen brachten weinig soelaas. In deze licentiaatsverhandeling peilt de auteur naar de reactie van de Vlaamse BSP op het streven naar Vlaamse autonomie, de kracht en onmacht van de Vlaamse beweging in de socialistische rangen en de spanningen binnen de partij ten gevolge van de federalistische aspiraties van de Waalse partijgenoten. Ondanks het feit dat vanuit de meeste socialistische hoog opliepen met nationalisme en taalfanatisme, leidde het communautaire ongenoegen tot de splitsing van de partij in 1978. Deze thesis wordt ingeleid met de visie van een aantal auteurs die socialisme en Vlaamsgezindheid met elkaar verzoenen.

Arbeiterbewegung und nationale Identität = Labour Movement and national identity / hrsg. von Winfried R. Garscha und Christine Schindler ; im Auftrag der Internationale Tagung der Historikerinnen und Historiker der Arbeiterinnen- und Arbeiterbewegung (ITH). - Wien : ITH, 1994. - 173 p. (ITH-Tagungsberichte ; Bd. 30)

Trefwoord(en): Nationalisme/Arbeidersbeweging/Oost-Europa/Groot-Brittannië/Afrika/Zuid-Amerika

In acht bijdragen over Oost-Europa, Groot-Brittannië, Afrika en Latijns-Amerika wordt dieper ingegaan op de verhouding tussen arbeiders en nationaal bewustzijn in de 19de en 20ste eeuw. De grote invloed van nationalistische ideologieën in de vroegere communistische landen stelt het probleem van de relatie tussen nationalisme en arbeidersbeweging, zowel op het gebied van de politieke theorie als op het vlak van de actuele machtsmechanismen. Tijdens de 29ste *Linzer Konferenz* die deze thematiek behandelde, kwam een discussie op gang over de vraag in welke mate het huidige nationalisme bijdraagt tot een terugkeer naar vroegere identificatiepatronen ten gevolge van de ineenstorting van de communistische regimes. Breken reeds bestaande nationale conflicten, onderdrukt tijdens het communistische tijdperk, opnieuw uit ten gevolge van sociale problemen die verband houden met tegenwoordige overgangperiodes, of hebben de huidige uitingen ervan te maken met maatschappelijke processen diep geworteld in de socio-culturele verandering en ideologische denkcategorieën tijdens het communistische bewind en zijn ze aldus niet het gevolg maar eerder de oorzaak van het ter ziele gaan van deze maatschappelijke orde.

Nations, nationalités et nationalismes en Europe de 1850 à 1920 / sous la dir. de Janine Ponty. - Nanterre : BDIC, 1996. - 2 dl. (80, 54 p.) : ill. (Matériaux pour l'histoire de notre temps ; 41-43)

Trefwoord(en): Nationalisme/Europa

Het eerste deel van dit dubbelnummer van *Matériaux* bestaat uit een selectieve publicatie van bronnenmateriaal uit de periode 1848-1920 (o.a. uit de collecties van de eigen *Bibliothèque de documentation internationale contemporaine*) ten behoeve van de studie van de nationale bewegingen in Europa; teneinde een breed publiek te bereiken worden de teksten voorafgegaan door een beknopte historische schets. Het tweede nummer bevat historische bijdragen rond hetzelfde thema.

Nationalismus im 19. und 20. Jahrhundert: zwischen Partizipation und Aggression / von Dieter Langewiesche ; hrsg. von Dieter Dowe. - Bonn : Fes, 1994. - 30 p. (Gesprächskreis Geschichte ; 6)

Trefwoord(en): Nationalisme/Europa

Wil aantonen dat een 'tegenoverstelling' van een "positief" ingesteld nationalisme, ofwel liefde voor de eigen natie met respect voor andere nationaliteiten, en een "negatief" opgevat nationalisme, niet overeenstemt met de historische ontwikkeling van de Europese nationale bewegingen. Het nationalisme heeft steeds beide elementen, namelijk participatieve en agressieve, in zich verenigd.

In a collapsing empire : underdevelopment, ethnic conflicts and nationalisms in the Soviet Union / ed. by Marco Buttino. - Milano : Feltrinelli, 1993. - 375 p. (Annali ; 28(1992))

Trefwoord(en): Nationalisme/Sovjet-Unie/Sovjetrepublieken

Herziene versies van essays, voorgelegd aan het internationale colloquium in 1991 te Cortona (Italië) dat gewijd was aan de rol van het nationalisme en de etnische conflicten bij het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. De artikels werden gegroepeerd rond 4 thema's: de sociaal-economische achtergrond van de conflicten, de identiteit van het Russische volk in deze crisis van zijn dominantie en het nationalisme in de Transkaukasische republieken en in Centraal-Azië.

"Pour les Flamands la même chose" : hoe de taalgrens ook een sociale grens was / door Luc Boeva ; ingel. door Etienne de Cuyper. - Gent : Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1994. - 183 p. : ill. (Bijdragen Museum van de Vlaamse Sociale Strijd ; 11)

Trefwoord(en): Taalstrijd/Taalgrens/Vlaamse beweging
Studie bij de gelijknamige tentoonstelling in het kader van het project Museum van de Vlaamse Sociale Strijd over de relatie taaldiscriminatie-sociale achterstelling in 19de-eeuws Vlaanderen en over waarom de verhouding Vlaamse beweging-sociale beweging zich tot 1914 niet evenredig ontwikkelde. Rijk geïllustreerd.